

col·lecció és la del Montseny-Guillerics. Aquest és un àmbit geogràfic que aplega una bona munió de pobles (Breda, Arbúcies, Sant Hilari de Sacalm) que han passat d'estar estretament vinculats a les activitats agràries i forestals a unes formes de vida molt més lligades a la indústria, de manera que han donat lloc a la presència d'altres models d'evolució local. També trobo a faltar pobles de dilatada tradició històrica, com per exemple Figueres, la Bisbal d'Empordà i Santa Coloma de Farners, per citar-ne alguns dels més representatius. Desconec si aquest buit és fruit de l'existència d'un capital humà poc capacitat per portar a terme una investigació d'un cert rigor. Tanmateix, puc afirmar que en algunes d'aquestes àrees esmentades no solament existeixen persones perfectament capacitades per afrontar un projecte de recerca, sinó que també hi ha institucions culturals. Aleshores, la planificació de la col·lecció seria més acurada si tinguéssim en compte aquesta diversitat de models d'evolució local que existeix a les comarques gironines.

Tot i que les guies monogràfiques dels «Quaderns» tenen, en general, un nivell excel·lent i plantegen uns temes molt suggestius i malauradament poc freqüents, també es podria eixamplar el ventall de possibilitats a altres temes d'interès, com per exemple l'arquitectura popular de les comarques gironines, els balnearis, o bé recerques relacionades amb l'arqueologia industrial. De tota manera, cal que aquests temes siguin entesos no com una absència dels «Quaderns», sinó com un complement de la col·lecció que acabaria d'arrodonir el pinyonet.

En resum, els «Quaderns de la Revista de Girona» ha estat una iniciativa innovadora que ha tingut uns resultats reeixits. Tanmateix, la seva aportació serà molt més valuosa si ajuda a corregir les mancances i els buits històrics que surten de la seva lectura. Tot i això, són una eina molt útil, ja que alguns professionals encarregats de la docència i de l'ensinistrament de minyons els utilitzen com a complements dels seus manuals.

Per acabar, només voldria dir que el fet de lliurar aquest encàrrec a un antropòleg no deixa de ser un fet a constatar i que d'alguna manera evidencia el tarannà obert de la col·lecció.

ANDREU BOVER I PAGESPETIT

Els «Papers de l'Arxiu Casulà»

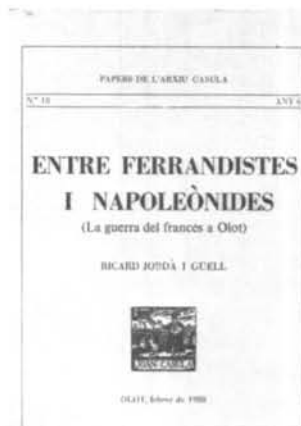
La col·lecció «Papers de l'Arxiu Casulà» neixia el març de 1982 amb la intenció de recuperar vells textos fora de l'abast del lector actual i oferir-li noves produccions d'autors olotins del moment.

El primer volum no podia sortir amb més bons avaladors, ja que unia dos noms de prou prestigi a la ciutat: Josep Berga i Boix, un bon representant de la generació d'enllaç entre la renaixença i el modernisme a Olot, i Joan de Garganta i Fàbrega, figura del noucentisme local i polític de prestigi, emmarcat per l'aurèola de l'exili, un exili que el va portar a morir en terres de Colòmbia. Eren uns apunts biogràfics de Berga i Boix eixits de la ploma de Garganta.

En els gairebé set anys de vida de la col·lecció han aparegut dinou volums que apleguen setze títols. Si bé la selecció ha estat eclèctica, han predominat els temes històrics, amb onze obres, quinze si, per similitud, hi afegim els dos volums de biografia i un altre de tipus etnològic sobre bruixeria, que, a més del vessant purament etnogràfic, no deixa d'oferir pinzellades de la història de la bruixeria a la comarca.

A l'hora de fer la valoració del conjunt dels treballs publicats, al costat d'autèntics encerts, com la publicació en facsímil de la *Punyalada de Marià Vayreda*, publicada per capítols a la *Il·lustració Catalana* el 1903 amb les belles il·lustracions dels dos Berga, pare i fill, hi trobem *La típica Masia Catalana Antiga*, mostra del paralisme més carrinçol.

De tota manera, els encerts són prou remarcables. Només l'excel·lent treball *Bruixes, Dimonis i Follets de la Garrotxa*, de Jordi Pujiula, amb importants aportacions sobre la qüestió, que l'han convertit en imprescindible per als estudiosos del tema, o, el darrer aparegut, *Les primeres companyies per a la fabricació de gènere de punt a Olot (1774-1780)*, de Miquel Puig, valuosos estudi de la protoindustrialitza-

ció a la població, ja permeten fer un balanç positiu de l'empresa.

«Papers de l'Arxiu Casulà» és l'obra d'un home, Joan Casulà i Vilanova, que ha actuat sempre mogut per dos impulsos: el seu olotinisme i l'amor a la cultura. Aquestes motivacions l'han fet estar sempre integrat al quefer cultural. «Papers de l'Arxiu Casulà» no són la seva primera aventura editorial. Ja en els negres anys quaranta, concretament el 1947, va iniciar una altra col·lecció, «Biblioteca Olotina», que va constituir la primera aportació d'una publicació en català al panorama cultural olotí de la postguerra.

«Biblioteca Olotina», que pot ser considerada un precedent de la col·lecció que comentem, va arribar fins al 1961 amb cent quaranta-tres volums publicats. També presenta els alts i baixos que trobem en els «Papers», potser més marcats a causa de les circumstàncies que corrien per aquells anys. No obstant, va fer el seu servei, malgrat les mancances que hi puguem trobar, ajudant a mantenir un públic lector en català. «Papers de l'Arxiu Casulà», amb els seus encerts i els seus errors, constitueix una aportació ben interessant a la bibliografia olotina; per això li desitgem continuïtat i superació.

RICARD JORDÀ I GÜELL

COL·LECTIU BERGUEDÀ DE CIÈNCIES NATURALS: La vida als estanys de Graugés. Avia (Berguedà). Aproximació al medi i a la diversitat d'organismes que viuen a les seves aigües i entorns. Pròleg de Ramon Margalef. Introducció Històrica de Josep Noguera i Canal. Àmbit de Recerques del Berguedà / Edicions de l'Albí, 1988 (Els Llibres de l'Àmbit, 2), 185 pp.

L'objectiu principal d'aquest llibre és l'estudi de totes les manifestacions de vida animal i vegetal als estanys de Graugés, conjunt de petits embassaments artificials construïts per al regadiu de les terres de la colònia agrícola de Graugés (Avia, Berguedà). Es tracta d'un treball de divulgació científica, dut a terme per un col·lectiu de biòlegs, geòlegs i químics, que conté, a més, una breu i interessant introducció històrica que comentarem en aquestes ratlles.

La colònia agrícola de Graugés va ser fundada entre 1887 i 1889 per Agustí Rosal i Sala, de la famosa nissaga dels Rosal, família d'industrials originària de Berga i estesa, també, a Mataró i a Barcelona. Aquesta colònia constitueix una de les primeres experiències de modernització tecnològica d'una explotació agrícola i ramadera, dins un marc de coneixements tradicionals d'autoconsum amb uns nivells mínims d'integració al mercat, com era el de la comarca del Berguedà a les darreries del segle passat.

Constituída a l'empara de la llei de colònies de 1868, que oferia amplis avantatges fiscals a les colònies agrícoles, l'originalitat —i també el mèrit— de Graugés rau en el fet que va ser una colònia dedicada efectivament i exclusiva a les activitats agropecuàries; és a dir, la seva qualificació legal no es va utilitzar com a simple tapadora d'unes activitats fabrils, com sembla que va succeir en moltes altres ocasions. A Graugés es va intentar assolir uns nivells de producció i de productivitat que permetessin, anant més enllà de l'agricultura d'autosuficiència, la sortida dels productes al mercat. I sembla que aquests nivells es van assolir de forma notable, però a costa de grans inversions (construcció de camins i carreteres, portada de la llum des de la veïna Colònia Rosal, construcció dels estanys per al regadiu, etc.), que van

provocar el seu esllanguiment quan va morir el fundador (1909).

Segons algunes fonts, la colònia va arribar a ocupar unes tres-centes persones. Les famílies que hi treballaven tenien habitatge gratuït i podien disposar lliurement de la collita d'una petita horta que els era assignada. Com a contraprestació, havien de conrear obligatòriament unes quantes hectàrees de la finca (de 2,5 a 5, més o menys), la collita de les quals es partien, a mitges, amb l'amo, i engrèixer alguns animals segons la superfície cultivada.

Com en altres colònies, a Graugés hi havia una sèrie de serveis (educatius, religiosos, magatzem de consum, caixa d'estalvis, etc.) mitjançant els quals l'amo podia exercir el paternalisme laboral propi d'aquest tipus d'explotacions, traduït en un control rigorós de la conducta moral i laboral dels treballadors a canvi d'aquells serveis. La jerarquia eclesiàstica de l'època va lloar les excel·lències del sistema aplicat a la colònia de Graugés.

Aquest treball, curt però recomanable, ens explica, doncs, la petita història d'aquesta colònia agrícola. Hi ha alguns aspectes que potser es podrien haver desenvolupat més, però cal no oblidar que es tracta d'una simple «introducció històrica» i que les fonts existents no permetien, de moment, arribar més lluny del que ha fet l'autor.

JOANSANTACREU I SIMON

ROSA M. FRAGUELL: LA CIUTAT-JARDÍ I L'«OBRA SINDICAL DEL HOGAR» A L'ÈPOCA FRANQUISTA. EL GRUP SANT NARCÍS DE GIRONA

Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona 1988, 212 pp., «Quaderns del Cercle», 4.

Rosa M. Fraguell realitza una aproximació a la història del Grup de Sant Narcís de Girona, situat al sud-oest d'aquesta ciu-

tat. L'obra analitza el grup d'edificacions des dels seus orígens —impulsat per l'Obra Sindical del Hogar (OSH) a finals de la dècada dels quaranta i principis de la dels cinquanta fins a inicis dels anys vuitanta.

Al llarg d'aquesta història assistim tant a la desvirtuació del projecte original —concebut com una ciutat-jardí— com a la progressiva integració del conjunt al centre urbà de Girona, amb la pèrdua d'identitat del grup que aquest fet va comportar. Paral·lelament, es fa palès com l'evolució del grup pot ser il·lustrativa del procés de producció de l'espai urbà durant el franquisme analitzant la funció de Sant Narcís com a barri residencial o «ciutat dormitori» de Girona i estudiant el paper que hi han desenvolupat els diferents agents urbans —propietaris del sòl, l'Estat i els habitants del grup— en la seva història.

No obstant, i malgrat que constitueix una interessant monografia sobre el tema, el llibre queda presoner d'una rígida estructura formal i d'un afany didàctic d'analitzar l'evolució d'aquest conjunt d'habitatges sota el punt de vista de la producció de l'espai urbà en el sistema capitalista. Les hipòtesis inicials —que poden semblar precipitades— van quedant gradualment corroborades a les conclusions finals de les diferents parts en què és dividida l'obra. Les referències a L. Althusser, N. Poulantzas o M. Harnecker en la bibliografia final poden ser orientatives d'aquest enfocament «didàctic» que caracteritza l'obra, que encaixa en els cànons marxistes més ortodoxos. Tal vegada una exposició que no fos tan rígida formalment i dotada d'una reflexió més àmplia sobre la tasca de l'OSH i les ciutats-jardí en el marc del franquisme hauria estat més enriquidora. Tot i així, no deixa de ser una monografia sobre un tema que encara resta per explorar i, no obstant, cal valorar l'esforç esmerçat en aquest sentit.

XAVIER CASALS

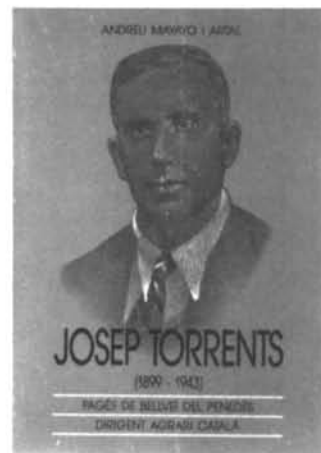
IGNASI PLANAS DE MARTÍ: LES MUNTANYES DE PRADES. UN MODEL D'ORDENACIÓ D'ÀREES MARGINALS, Institut d'Estudis Vallencs, Valls 1988, 300 pp.

Les Muntanyes de Prades són una de les moltes àrees de muntanya que han experimentat una gran pèrdua de població a partir de la industrialització del nostre país. Així, com ens diu Ignasi Planas en la seva obra, aquesta àrea de muntanya ha passat d'acollir 6.036 habitants el 1860 a tenir-ne 1.354 el 1986. Aquest no és un fet aïllat, ja que, en paraules del mateix Planas, «es pot generalitzar a d'altres contrades on el relleu intervé negativament i on els recursos naturals són magres, comporten una marginació endèmica i difícilment reversible». D'altra banda, les Muntanyes de Prades disposen d'un medi natural que representa, alhora, uns valors ecològics a preservar i unes potencialitats econòmiques viables (turisme, silvicultura, etc.). Ignasi Planas defuig el fals dilema entre desenvolupisme i protecció del medi, i, després d'analitzar a fons el marc físic i humà de les Muntanyes de Prades, formula una proposta d'ordenació territorial d'aquestes. Aquesta proposta està sintetitzada en un mapa plegable que s'inclou al final de l'obra, en la qual s'especifiquen molt acuradament els usos del sòl, que, segons el criteri de Planas, són els òptims per a cada espai; cosa atrevida al nostre país, i més tractant-se d'una àrea de muntanya on es fa difícil de combinar la conservació del medi natural amb la dotació d'unes infraestructures bàsiques i l'adequació de l'aparell productiu a la situació socioeconòmica actual.

L'obra de Planas no és absent de múltiples referències al marc d'anàlisi, fet que demostra una profunda coneixença del terreny per part del jove geògraf. D'altra banda, l'autor se serveix d'una metodologia del tot correcta, cosa que dona al treball un rigor fora de dubte. Cal dir, finalment, que Planas no oblidava la ubicació de la zona estudiada, a cavall entre diverses comarques, sense que es pugui fer abstracció de la interrelació entre les Muntanyes de Prades i les ciutats

que hi exerceixen una atracció des de la rodalia immediata.

JOSEP M. OLIVÉ

ANDREU MAYAYO I ARTAL: JOSEP TORRENTS (1899-1943), PAGÈS DE BELLVÉ DEL PENEDÈS, DIRIGENT AGRARI CATALÀ, Edicions El Mèdol, Tarragona 1988, 114 pp.

Josep Torrents va ser un dels sindicalistes agraris catalans més importants (va arribar a ser secretari agrari del PSUC). A través de la seva biografia es descobreix com sorgeix i es transforma el societarisme pagès en una petita comunitat, cruïlla entre el Baix Penedès i el Garraf, que participa de dues fites històriques importants: la crisi de la fil·loxera i la Guerra Civil. La font documental més important, a més de la memòria col·lectiva, per confeccionar aquest llibre han estat els mateixos escrits de Josep Torrents. A l'apèndix documental del final de l'obra, hi figuren la seva biografia i la transcripció d'alguns articles representatius. La vida de Josep Torrents es troba immersa dins de tot el moviment de reivindicacions camperoles i obreres de l'època, des de la Sociedad de Trabajadores Agrícolas de Bellvé a la Unió de Rabassaires, la FESAC, el PSUC... L'autor, amb un llenguatge col·loquial i directe, sap mostrar-nos tots aquests fets i combinar amb destresa les circumstàncies personals de la vida de Torrents amb els complexos esdeveniments generals de la política catalana. Finalment, va arribar la derrota, la desfeta militar, social i nacional de tot un poble. Josep Torrents té un final tràgic i cruel. A l'exili, el 18 de setembre de 1943 es va tallar les venes al manicomi de l'Havana.

J.C.